

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

**з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти»**

Студент групи: ПРм-11

Гогусь Віктор Тарасович

Керівник: д.ю.н., проф.

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ	6
1.1 Поняття та сутність оборони України як об'єкта адміністративно-правового регулювання	6
1.2 Правові засади забезпечення оборони України.....	8
1.3 Міжнародний досвід правового регулювання оборонної сфери	11
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ	14
2.1 Система суб'єктів забезпечення оборони України та їх повноваження	14
2.2 Форми та методи адміністративно-правового забезпечення оборони України.....	16
2.3 Взаємодія органів державної влади у сфері забезпечення оборони України	18
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ	21
3.1 Проблеми адміністративно-правового забезпечення оборони України в сучасних умовах	21
3.2 Шляхи модернізації системи забезпечення оборони України	23
3.3 Перспективи розвитку нормативно-правової бази у сфері оборони України	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Актуальність теми. Забезпечення оборони України є одним із найважливіших державних завдань, визначених Конституцією України, що закріплює захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності держави як найважливішу функцію держави та справу всього Українського народу. Сучасні геополітичні умови, в яких функціонує Українська держава, характеризуються високим рівнем нестабільності та непередбачуваності, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення оборони країни з метою адекватного реагування на виклики та загрози національній безпеці.

Адміністративно-правове забезпечення оборони держави набуває особливої ваги в контексті активної фази збройної агресії, що відбувається на території України та спричиняє суттєву трансформацію всієї системи державного управління у сфері оборони. Ці обставини вимагають розробки нових підходів до формування та реалізації оборонної політики, удосконалення нормативно-правової бази, перегляду повноважень суб'єктів забезпечення оборони та механізмів їхньої взаємодії. Необхідність комплексного наукового аналізу адміністративно-правових аспектів забезпечення оборони України зумовлена потребою визначення оптимальних шляхів модернізації національної системи оборони відповідно до стандартів НАТО.

Інтеграція України до євроатлантичних безпекових структур визначає необхідність адаптації вітчизняного законодавства та адміністративно-правових механізмів до стандартів та принципів, прийнятих у країнах-членах Північноатлантичного альянсу. Цей процес передбачає не лише внесення змін до окремих нормативно-правових актів, але й концептуальне переосмислення системи оборонного планування, управління оборонними ресурсами, здійснення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Актуальність дослідження адміністративно-правових аспектів забезпечення

оборони України підсилюється необхідністю імплементації передового зарубіжного досвіду в цій сфері.

Особливої уваги заслуговує проблематика трансформації адміністративно-правового механізму забезпечення оборони України в умовах гібридних загроз, що поєднують традиційні військові методи з нетрадиційними формами агресії, включаючи кібератаки, інформаційно-психологічні операції, економічний тиск тощо. Адміністративно-правове регулювання оборонної сфери має забезпечувати комплексну протидію таким загрозам, що вимагає розширення функціональних можливостей суб'єктів забезпечення оборони та вдосконалення форм і методів їхньої діяльності. Актуальність дослідження цих питань зумовлена необхідністю створення ефективної системи раннього виявлення, запобігання та нейтралізації загроз національній безпеці в оборонній сфері.

Дослідження адміністративно-правових аспектів забезпечення оборони України має практичне значення для вдосконалення діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, військових формувань та правоохоронних органів, що беруть участь у реалізації оборонної політики держави. Наукове осмислення проблем адміністративно-правового регулювання оборонної сфери сприятиме розробці обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, підвищення ефективності управлінських рішень та оптимізації взаємодії між суб'єктами забезпечення оборони України. Зазначені обставини обумовлюють актуальність теми дослідження та її значущість для розвитку науки адміністративного права.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз адміністративно-правових аспектів забезпечення оборони України, визначення проблемних питань у цій сфері та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення оборони держави.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- з'ясувати поняття та сутність оборони України як об'єкта адміністративно-правового регулювання;

- дослідити правові засади забезпечення оборони України;
- проаналізувати міжнародний досвід правового регулювання оборонної сфери;
- охарактеризувати систему суб'єктів забезпечення оборони України та їх повноваження;
- розкрити форми та методи адміністративно-правового забезпечення оборони України;
- дослідити особливості взаємодії органів державної влади у сфері забезпечення оборони України;
- визначити проблеми адміністративно-правового забезпечення оборони України в сучасних умовах;
- обґрунтувати шляхи модернізації системи забезпечення оборони України;
- окреслити перспективи розвитку нормативно-правової бази у сфері оборони України.

Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-правового забезпечення оборони України.

Предмет дослідження: Предметом дослідження є адміністративно-правові аспекти забезпечення оборони України, їх теоретичне та нормативне підґрунтя, а також практика реалізації.

Методи дослідження. В процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як, опис, порівняння та узагальнення.

Структура роботи. Робота складається з вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1.1 Поняття та сутність оборони України як об'єкта адміністративно-правового регулювання

Оборона України являє собою комплексну систему політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. В контексті адміністративно-правового регулювання дане поняття набуває особливого значення, оскільки охоплює широкий спектр правовідносин між суб'єктами державного управління та суспільством.

Сутнісне розуміння оборони держави базується на фундаментальних засадах національної безпеки, де ключовим аспектом виступає здатність країни захищати свої національні інтереси, територіальну цілісність та незалежність. Адміністративно-правове регулювання у цій сфері спрямоване на створення ефективного механізму управління оборонною галуззю, координацію діяльності органів державної влади та військового управління [1].

Теоретико-методологічний аналіз поняття оборони дозволяє виокремити її основні характеристики як об'єкта адміністративно-правового регулювання: системність, комплексність, стратегічну спрямованість та інституційну забезпеченість. Ці властивості визначають специфіку правового регулювання оборонної сфери та формують особливий режим адміністративно-правових відносин.

Концептуальне бачення оборони України передбачає розуміння її як складного багаторівневого явища, що охоплює військову організацію держави, систему управління, економічну та промислову інфраструктуру, мобілізаційну підготовку та територіальну оборону. Кожен з цих елементів потребує відповідного адміністративно-правового забезпечення та регулювання.

Адміністративно-правова природа оборонної сфери проявляється через систему владних повноважень та управлінських відносин, що виникають між суб'єктами забезпечення оборони. Важливим аспектом є чітке розмежування компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері оборони.

Функціональний аспект оборони України розкривається через реалізацію комплексу заходів, спрямованих на підтримання необхідного рівня обороноздатності держави. Це включає підготовку населення та території країни до оборони, розвиток військово-промислового комплексу, формування та реалізацію воєнної політики.

Організаційна складова оборони держави характеризується наявністю спеціальної системи органів військового управління, які здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями. Адміністративно-правове регулювання забезпечує чітку регламентацію їх діяльності та взаємодії.

Важливим елементом розуміння оборони як об'єкта адміністративно-правового регулювання є її ресурсне забезпечення, що включає фінансові, матеріально-технічні, людські та інформаційні ресурси. Ефективне управління цими ресурсами потребує відповідного правового регулювання та контролю.

Стратегічне планування у сфері оборони виступає ключовим інструментом адміністративно-правового регулювання, що дозволяє визначати довгострокові цілі та завдання розвитку оборонного потенціалу держави. Це передбачає розробку та впровадження відповідних державних програм та планів.

Інституційна структура системи оборони України характеризується наявністю складної ієрархії органів та установ, діяльність яких регулюється нормами адміністративного права. Це забезпечує єдність управління та координацію зусиль усіх суб'єктів забезпечення оборони [26].

Мобілізаційна складова оборони держави передбачає створення системи заходів щодо переведення національної економіки, органів державної влади та військових формувань на функціонування в умовах особливого періоду.

Адміністративно-правове регулювання цих процесів має особливе значення для забезпечення обороноздатності.

Територіальна оборона як елемент системи оборони держави потребує особливого адміністративно-правового регулювання, що забезпечує координацію дій військових формувань, правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування у захисті території та населення.

Міжнародно-правовий аспект оборони України розкривається через систему міждержавних угод та домовленостей у військовій сфері, що потребують відповідного відображення у національному адміністративному законодавстві. Це забезпечує інтеграцію України до міжнародних систем колективної безпеки.

Науково-технічна складова оборони держави охоплює питання розвитку оборонних технологій, проведення наукових досліджень та впровадження інновацій у військовій сфері. Адміністративно-правове регулювання цих процесів спрямоване на створення сприятливих умов для технологічного розвитку оборонного сектору [5].

Інформаційна безпека як компонент системи оборони потребує особливого адміністративно-правового регулювання, що забезпечує захист інформаційного простору держави та протидію інформаційним загрозам. Це включає розробку та впровадження відповідних правових механізмів та інструментів захисту.

1.2 Правові засади забезпечення оборони України

Конституційні основи забезпечення оборони України закладені в Основному Законі держави, який визначає захист суверенітету і територіальної цілісності України найважливішими функціями держави та справою всього Українського народу. Цей фундаментальний принцип знаходить своє подальше розкриття та деталізацію в системі нормативно-правових актів різного рівня.

Закон України "Про оборону України" виступає базовим нормативно-правовим актом, який визначає засади оборони України, а також повноваження

органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян у сфері оборони.

Військове законодавство України формує комплексну систему правових норм, що регулюють організацію та діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, правовий статус військовослужбовців, порядок проходження військової служби, матеріально-технічне забезпечення військ та інші аспекти військового будівництва [4].

Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина становлять концептуальну основу державної політики у сфері оборони, визначаючи основні напрями розвитку сектору безпеки і оборони, пріоритети реформування Збройних Сил та інших військових формувань відповідно до сучасних викликів та загроз.

Міжнародні договори України у військовій сфері формують важливу складову правового забезпечення оборони держави, встановлюючи засади міжнародного військового співробітництва, участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, розвитку військово-технічного співробітництва.

Законодавство про мобілізаційну підготовку та мобілізацію визначає правові основи переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу в умовах особливого періоду.

Нормативно-правові акти у сфері військово-технічної політики регулюють питання розвитку оборонно-промислового комплексу, здійснення державних закупівель для потреб оборони, військово-технічного співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями.

Правове регулювання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей становить важливу складову законодавства у сфері оборони, забезпечуючи належні соціальні гарантії особам, які виконують військовий обов'язок та захищають територіальну цілісність держави.

Законодавство про територіальну оборону визначає правові засади організації, підготовки та ведення територіальної оборони, встановлює повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері, порядок залучення громадян до участі в заходах територіальної оборони [8].

Нормативно-правове забезпечення військової освіти та науки регулює питання підготовки військових кадрів, проведення наукових досліджень у військовій сфері, розвитку військової науки та впровадження інновацій у військову справу.

Законодавство про військовий обов'язок і військову службу встановлює порядок комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань, визначає правові засади проходження військової служби, права та обов'язки військовослужбовців.

Правове регулювання демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією держави забезпечує прозорість діяльності органів військового управління, дотримання прав і свобод військовослужбовців, ефективне використання ресурсів, виділених на потреби оборони.

Нормативно-правові акти у сфері військово-патріотичного виховання регулюють питання формування патріотичної свідомості громадян, підготовки молоді до захисту Батьківщини, популяризації військової служби та підвищення престижу Збройних Сил України.

Законодавство про інформаційну безпеку у військовій сфері визначає правові засади захисту інформації з обмеженим доступом, протидії інформаційним загрозам, забезпечення кібербезпеки військових об'єктів та інформаційних систем.

Правове регулювання міжнародного військового співробітництва встановлює засади участі України в міжнародних військових навчаннях, миротворчих операціях, програмах військово-технічного співробітництва та інших формах міжнародної військової взаємодії [17, с. 140-145].

1.3 Міжнародний досвід правового регулювання оборонної сфери

Аналіз міжнародного досвіду правового регулювання оборонної сфери демонструє різноманітність підходів до організації системи національної оборони у провідних країнах світу. Сполучені Штати Америки, як одна з найпотужніших військових держав, мають складну та розгалужену систему правового регулювання оборонної сфери, де ключову роль відіграє Закон про національну безпеку 1947 року, який заклав фундаментальні основи сучасної американської військової організації.

Досвід країн-членів НАТО свідчить про тенденцію до уніфікації правових механізмів регулювання оборонної сфери відповідно до стандартів Альянсу. Це проявляється у запровадженні єдиних підходів до планування оборони, стандартизації озброєння та військової техніки, організації системи управління військами та координації дій у разі виникнення загроз безпеці.

Великобританія демонструє ефективну модель цивільного контролю над збройними силами, де особлива увага приділяється парламентському нагляду за оборонною сферою. Британське законодавство чітко регламентує повноваження військового командування та встановлює механізми підзвітності військових структур цивільній владі [9, с. 33].

Французька Республіка має особливий підхід до правового регулювання оборонної сфери, що характеризується високим ступенем централізації управління та значною роллю президента у формуванні та реалізації оборонної політики. Французьке законодавство передбачає існування потужного військово-промислового комплексу та активну участь держави у міжнародному військово-технічному співробітництві.

Німеччина, враховуючи історичний досвід, створила унікальну систему правового регулювання збройних сил, де особлива увага приділяється демократичному контролю та інтеграції військових структур у громадянське суспільство. Концепція "громадянина в уніформі" знайшла своє відображення у військовому законодавстві та практиці його застосування.

Досвід Ізраїлю демонструє ефективність правового регулювання системи тотальної оборони, де військова служба є обов'язковою для всіх громадян, а система резерву дозволяє швидко мобілізувати значні військові сили. Ізраїльське законодавство також приділяє значну увагу питанням розвитку військових технологій та інновацій.

Скандинавські країни розробили ефективну модель територіальної оборони, де значна увага приділяється підготовці цивільного населення до оборони країни. Правове регулювання передбачає тісну взаємодію військових структур з цивільними органами влади та активну участь громадян у забезпеченні національної безпеки.

Японія, маючи конституційні обмеження щодо використання збройних сил, створила особливу систему правового регулювання сил самооборони, що дозволяє ефективно забезпечувати національну безпеку при дотриманні пацифістських принципів конституції.

Південна Корея демонструє приклад ефективного правового регулювання оборонної сфери в умовах постійної зовнішньої загрози. Особлива увага приділяється питанням мобілізаційної готовності, розвитку військових технологій та співпраці з міжнародними партнерами.

Австралія розробила комплексну систему правового регулювання оборонної сфери, що враховує географічні особливості країни та необхідність захисту великої території. Австралійське законодавство передбачає активну участь у регіональних системах безпеки та тісну співпрацю з союзниками.

Канада має збалансовану систему правового регулювання оборонної сфери, де значна увага приділяється питанням територіальної оборони та захисту арктичних територій. Канадське законодавство також регулює питання участі збройних сил у міжнародних операціях та гуманітарних місіях [14].

Польща, як країна, що межує з потенційними джерелами загроз, створила ефективну систему правового регулювання оборонної сфери, що передбачає активну модернізацію збройних сил та розвиток територіальної оборони.

Особлива увага приділяється питанням військово-технічного співробітництва з країнами НАТО.

Країни Балтії демонструють успішний досвід інтеграції національних систем оборони до структур НАТО та адаптації національного законодавства до стандартів Альянсу. Особлива увага приділяється питанням кібербезпеки та протидії гібридним загрозам.

Туреччина має особливу систему правового регулювання оборонної сфери, що враховує її геополітичне положення та членство в НАТО. Турецьке законодавство приділяє значну увагу розвитку національного військово-промислового комплексу та експорту озброєнь.

Сінгапур, незважаючи на невеликі розміри території, створив ефективну систему правового регулювання оборонної сфери, що забезпечує високу боєготовність збройних сил та розвиток передових військових технологій. Особлива увага приділяється питанням кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури [10, с. 237].

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

2.1 Система суб'єктів забезпечення оборони України та їх повноваження

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади відіграє ключову роль у формуванні правової основи функціонування системи національної оборони. Парламент визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, затверджує загальну структуру, чисельність, визначає функції Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України.

Президент України, виступаючи Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави. Глава держави очолює Раду національної безпеки і оборони України, призначає та звільняє вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань, приймає рішення про використання збройних сил у разі збройної агресії проти України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, оснащення Збройних Сил України та інших військових формувань. Уряд організовує розроблення та виконання державних програм розвитку Збройних Сил України.

Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва. Міністерство здійснює військово-політичне та адміністративне управління Збройними Силами України, організовує виконання заходів оборонного планування [22, с. 49-53].

Генеральний штаб Збройних Сил України є головним військовим органом з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. РНБО розглядає стратегічні питання забезпечення національної безпеки і оборони, приймає рішення щодо удосконалення системи забезпечення національної безпеки України.

Служба безпеки України, як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, забезпечує державну безпеку України, бере участь у розробці та реалізації заходів із захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного та оборонного потенціалу України.

Державна прикордонна служба України забезпечує недоторканність державного кордону та охорону суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, бере участь у припиненні збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні.

Національна гвардія України як військове формування з правоохоронними функціями бере участь у забезпеченні державної безпеки і захисті державного кордону, припиненні терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань.

Розвідувальні органи України здійснюють розвідувальну діяльність з метою сприяння формуванню та реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони, забезпечують вище військово-політичне керівництво держави розвідувальною інформацією.

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень забезпечують виконання законодавства про оборону,

сприяють Збройним Силам України у виконанні ними завдань, забезпечують їх квартирно-експлуатаційними та комунально-побутовими послугами.

Підприємства, установи та організації незалежно від форми власності беруть участь у підготовці та виконанні мобілізаційних планів, створенні матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, забезпеченні Збройних Сил України та інших військових формувань необхідними ресурсами.

Громадяни України беруть участь у забезпеченні оборони держави шляхом проходження військової служби, виконання військового обов'язку в запасі, участі у підготовці населення і території країни до оборони, сприяння Збройним Силам України та іншим військовим формуванням.

Військові комісаріати здійснюють військово-мобілізаційну та обліково-призовну роботу, організовують підготовку громадян до військової служби, забезпечують їх призов на строкову військову службу, навчальні збори, здійснюють заходи з мобілізації людських і транспортних ресурсів [21, с. 441-446].

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України забезпечує функціонування урядового зв'язку, захист державних інформаційних ресурсів в інформаційно-телекомунікаційних системах, криптографічний та технічний захист інформації.

2.2 Форми та методи адміністративно-правового забезпечення оборони України

Адміністративно-правове забезпечення оборони України реалізується через систему нормативно-правового регулювання, що включає розробку, прийняття та впровадження законів, підзаконних актів, відомчих наказів та інструкцій. Цей процес характеризується комплексним підходом до формування правової бази, що охоплює всі аспекти оборонної діяльності держави.

Організаційно-розпорядча форма забезпечення оборони передбачає видання наказів, розпоряджень, директив та інших управлінських актів,

спрямованих на реалізацію завдань оборонної політики. Така форма забезпечує оперативність прийняття рішень та їх належне виконання в системі військового управління.

Планування як метод адміністративно-правового забезпечення оборони включає розробку стратегічних документів, програм розвитку Збройних Сил, планів бойової підготовки та мобілізаційної готовності. Особлива увага приділяється довгостроковому плануванню розвитку оборонного потенціалу держави [25, с. 22-28].

Контрольно-наглядова діяльність у сфері оборони реалізується через систему перевірок, інспектувань, моніторингу та оцінки стану боєготовності військ, ефективності використання оборонних ресурсів. Цей метод забезпечує своєчасне виявлення та усунення недоліків у функціонуванні системи оборони.

Координаційна форма забезпечення оборони передбачає узгодження дій різних органів військового управління, військових формувань та правоохоронних органів. Особливого значення набуває координація при проведенні спільних навчань, антитерористичних операцій та інших заходів оборонного характеру.

Інформаційно-аналітичне забезпечення оборони включає збір, обробку та аналіз інформації про стан обороноздатності, потенційні загрози та ризики, розробку прогнозів та рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень у сфері оборони.

Фінансово-економічні методи забезпечення оборони передбачають планування та розподіл бюджетних коштів, матеріально-технічних ресурсів, контроль за їх цільовим використанням. Важливим аспектом є впровадження сучасних методів фінансового менеджменту в оборонній сфері.

Кадрове забезпечення як форма адміністративно-правового регулювання включає підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації військових кадрів, формування кадрового резерву, атестацію військовослужбовців та працівників оборонного сектору [19].

Мобілізаційна підготовка як специфічний метод забезпечення оборони передбачає комплекс заходів щодо завчасної підготовки держави до функціонування в умовах особливого періоду. Це включає створення мобілізаційних резервів, підготовку системи управління та населення до дій в умовах воєнного стану.

Міжнародне військове співробітництво реалізується через участь у міжнародних військових навчаннях, обмін досвідом, спільні програми підготовки військ, військово-технічне співробітництво з іноземними партнерами.

Науково-технічне забезпечення оборони здійснюється через систему наукових досліджень, розробку нових видів озброєння та військової техніки, впровадження інноваційних технологій у військовій сфері.

Правоохоронне забезпечення оборони включає комплекс заходів щодо захисту військових об'єктів, забезпечення правопорядку у військах, протидії розвідувально-підривній діяльності та тероризму.

Територіальна оборона як форма забезпечення оборони передбачає систему загальнодержавних військових і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період із залученням військових формувань та правоохоронних органів.

Цивільно-військове співробітництво реалізується через взаємодію військових формувань з органами державної влади, місцевого самоврядування та цивільним населенням з метою створення сприятливих умов для виконання військами покладених на них завдань.

Соціально-психологічне забезпечення оборони включає заходи щодо підтримання високого морально-психологічного стану військовослужбовців, соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, формування позитивного іміджу Збройних Сил [23, с. 87-101].

2.3 Взаємодія органів державної влади у сфері забезпечення оборони України

Система міжвідомчої взаємодії у сфері оборони базується на чіткому розподілі повноважень та відповідальності між органами державної влади, що забезпечує комплексний підхід до вирішення оборонних завдань. Координуюча роль у цій системі належить Раді національної безпеки і оборони України, яка забезпечує узгодження дій усіх суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Взаємодія законодавчої та виконавчої гілок влади у сфері оборони реалізується через механізми парламентського контролю, затвердження оборонного бюджету, призначення керівництва силових структур. Важливим аспектом є участь парламентських комітетів у формуванні оборонної політики та контролі за її реалізацією.

Президент України як Верховний Головнокомандувач забезпечує координацію діяльності органів державної влади у сфері оборони через систему указів, розпоряджень та доручень. Особлива увага приділяється забезпеченню єдності управління та оперативності прийняття рішень у кризових ситуаціях.

Кабінет Міністрів України здійснює координацію діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у сфері оборони, забезпечує реалізацію державних програм розвитку Збройних Сил та оборонно-промислового комплексу [11, с. 199-201].

Міністерство оборони взаємодіє з іншими силовими відомствами через систему спільних наказів, проведення спільних навчань, обмін інформацією та досвідом. Особлива увага приділяється координації дій при виконанні спільних завдань та реагуванні на кризові ситуації.

Генеральний штаб Збройних Сил України забезпечує оперативну взаємодію між різними видами та родами військ, координує діяльність органів військового управління, здійснює планування застосування сил і засобів різних військових формувань.

Територіальні органи державної влади взаємодіють з військовими формуваннями через систему територіальної оборони, забезпечують виконання мобілізаційних завдань, сприяють у вирішенні соціально-побутових питань військовослужбовців.

Взаємодія правоохоронних органів у сфері оборони здійснюється через обмін оперативною інформацією, проведення спільних операцій, координацію дій при забезпеченні правопорядку та безпеки військових об'єктів.

Система міжвідомчої взаємодії у сфері розвідки та контррозвідки забезпечує обмін розвідувальною інформацією, координацію заходів щодо протидії розвідувально-підбивній діяльності та захисту державної таємниці.

Взаємодія органів державної влади у сфері мобілізаційної підготовки передбачає координацію заходів щодо підготовки економіки, органів державної влади та населення до функціонування в умовах особливого періоду [2].

Координація діяльності у сфері військово-технічного співробітництва здійснюється через систему міждержавних комісій, робочих груп та інших механізмів взаємодії з іноземними партнерами.

Взаємодія у сфері військової освіти та науки реалізується через систему спільних наукових досліджень, обмін досвідом між військовими навчальними закладами, проведення спільних конференцій та семінарів.

Система взаємодії у сфері цивільного захисту забезпечує координацію дій військових формувань та органів цивільного захисту при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та захисті населення.

Інформаційна взаємодія органів державної влади здійснюється через систему захищеного обміну інформацією, єдині бази даних, системи оповіщення та управління.

Механізми громадського контролю забезпечують взаємодію органів державної влади з громадськими організаціями, експертним середовищем та засобами масової інформації у сфері оборони [24, с. 164-168].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

3.1 Проблеми адміністративно-правового забезпечення оборони України в сучасних умовах

Недосконалість нормативно-правової бази у сфері оборони України проявляється у наявності правових колізій, застарілих норм та прогалин у регулюванні окремих аспектів оборонної діяльності. Особливо гостро ця проблема проявляється у питаннях координації діяльності різних військових формувань, організації територіальної оборони та функціонування системи мобілізаційної підготовки.

Проблема фінансового забезпечення оборонних потреб залишається однією з найгостріших у системі адміністративно-правового регулювання. Недостатність бюджетних асигнувань, неефективність механізмів розподілу та використання фінансових ресурсів, відсутність дієвої системи фінансового контролю створюють суттєві перешкоди для розвитку оборонного потенціалу держави [7, с. 199-200].

Неефективність системи державних закупівель у сфері оборони призводить до затримок у постачанні необхідного озброєння та військової техніки, нераціонального використання бюджетних коштів. Існуючі процедури закупівель часто не враховують специфіку оборонної сфери та потребують суттєвого вдосконалення.

Проблеми кадрового забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань пов'язані з недосконалістю системи військової освіти, низьким рівнем соціального захисту військовослужбовців, відсутністю ефективних механізмів мотивації військової служби.

Недостатня координація діяльності органів державної влади у сфері оборони призводить до дублювання функцій, неефективного використання ресурсів, зниження оперативності прийняття рішень у кризових ситуаціях.

Проблеми матеріально-технічного забезпечення військ проявляються у застарілості значної частини озброєння та військової техніки, недостатньому рівні забезпечення сучасними засобами зв'язку, розвідки та управління військами.

Недосконалість системи мобілізаційної підготовки та мобілізації проявляється у відсутності чітких механізмів взаємодії між різними органами влади, недостатньому рівні готовності економіки до функціонування в умовах особливого періоду.

Проблеми інформаційної безпеки у військовій сфері пов'язані з недостатнім рівнем захищеності інформаційних систем, відсутністю ефективних механізмів протидії кібератакам та інформаційним загрозам.

Недостатній рівень розвитку оборонно-промислового комплексу обумовлений відсутністю ефективних механізмів державної підтримки, недосконалістю системи державного оборонного замовлення, проблемами із залученням інвестицій [18].

Проблеми міжнародного військового співробітництва пов'язані з недостатньою ефективністю механізмів взаємодії з партнерами, обмеженими можливостями участі у міжнародних військових програмах та навчаннях.

Недосконалість системи цивільного контролю над військовою організацією держави проявляється у відсутності ефективних механізмів парламентського нагляду, недостатній прозорості діяльності військових формувань.

Проблеми територіальної оборони пов'язані з недостатньою чіткістю правового регулювання повноважень органів місцевої влади, механізмів координації дій різних силових структур на місцевому рівні.

Недостатній рівень соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей створює проблеми з комплектуванням військ, знижує мотивацію до військової служби, негативно впливає на морально-психологічний стан особового складу [13, с. 277-287].

Проблеми науково-технічного забезпечення оборони пов'язані з недостатнім фінансуванням військової науки, відсутністю ефективних механізмів впровадження інновацій у військову сферу.

Недосконалість системи військово-патріотичного виховання проявляється у відсутності комплексного підходу до формування патріотичної свідомості молоді, недостатньому рівні популяризації військової служби.

3.2 Шляхи модернізації системи забезпечення оборони України

Удосконалення нормативно-правової бази у сфері оборони повинно здійснюватися шляхом систематизації законодавства, усунення правових колізій, приведення національних правових норм у відповідність до стандартів НАТО. Особлива увага має приділятися розробці нових нормативних актів, що регулюють використання сучасних технологій у військовій сфері.

Оптимізація системи фінансового забезпечення оборонних потреб передбачає впровадження програмно-цільового методу планування оборонного бюджету, вдосконалення механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів, розвиток системи внутрішнього аудиту в оборонному секторі.

Реформування системи державних закупівель у сфері оборони має бути спрямоване на підвищення їх прозорості, впровадження електронних закупівель, розвиток конкуренції серед постачальників продукції військового призначення.

Вдосконалення системи кадрового забезпечення передбачає модернізацію військової освіти, впровадження нових підходів до підготовки військових фахівців, розвиток системи професійного зростання військовослужбовців.

Підвищення ефективності координації діяльності органів державної влади у сфері оборони потребує створення єдиної системи стратегічного планування, вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, розвитку системи ситуаційних центрів [20].

Модернізація системи матеріально-технічного забезпечення військ має здійснюватися шляхом оновлення парку озброєння та військової техніки,

впровадження сучасних логістичних підходів, розвитку системи технічного обслуговування та ремонту.

Розвиток системи мобілізаційної підготовки передбачає вдосконалення механізмів взаємодії між органами влади, створення ефективної системи управління мобілізаційними ресурсами, модернізацію системи військового обліку.

Підвищення рівня інформаційної безпеки потребує впровадження сучасних систем захисту інформації, розвитку кібернетичних підрозділів, вдосконалення системи підготовки фахівців з кібербезпеки.

Розвиток оборонно-промислового комплексу має здійснюватися шляхом впровадження інноваційних технологій, залучення приватних інвестицій, розширення міжнародного військово-технічного співробітництва [3, с. 44].

Активізація міжнародного військового співробітництва передбачає розширення участі у міжнародних військових навчаннях, поглиблення співпраці з НАТО, розвиток двостороннього військового співробітництва.

Вдосконалення системи цивільного контролю над військовою організацією держави потребує посилення ролі парламенту у формуванні оборонної політики, підвищення прозорості використання оборонних ресурсів, розвитку механізмів громадського контролю.

Модернізація системи територіальної оборони має здійснюватися шляхом чіткого розмежування повноважень органів влади, вдосконалення системи управління територіальною обороною, розвитку системи підготовки резервістів.

Підвищення рівня соціального захисту військовослужбовців передбачає вдосконалення системи грошового забезпечення, розвиток системи житлового забезпечення, покращення медичного обслуговування військовослужбовців та членів їх сімей.

Розвиток військової науки та інновацій потребує збільшення фінансування наукових досліджень, створення ефективної системи впровадження інновацій, розвитку військово-наукових шкіл [15].

Вдосконалення системи військово-патріотичного виховання має здійснюватися шляхом розробки нових освітніх програм, розвитку мережі військово-патріотичних клубів, посилення взаємодії військових формувань з навчальними закладами.

3.3 Перспективи розвитку нормативно-правової бази у сфері оборони України

Інтеграція України до європейського правового простору вимагає суттєвого оновлення національного законодавства у сфері оборони відповідно до стандартів та принципів НАТО. Цей процес передбачає не лише формальну адаптацію правових норм, але й впровадження ефективних механізмів їх реалізації, що забезпечить підвищення обороноздатності держави.

Розвиток правового регулювання стратегічного планування у сфері оборони потребує вдосконалення системи оборонного планування, впровадження сучасних методик оцінки загроз та ризиків, розробки довгострокових програм розвитку Збройних Сил та інших військових формувань. Особлива увага має приділятися питанням координації оборонного планування з бюджетним процесом.

Модернізація законодавства у сфері військово-технічної політики повинна забезпечити створення сприятливих умов для розвитку оборонно-промислового комплексу, залучення інвестицій у військове виробництво, стимулювання інноваційної діяльності. Важливим аспектом є вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства у оборонній сфері [6, с. 67-75].

Перспективним напрямом розвитку правової бази є вдосконалення нормативного регулювання кібербезпеки та захисту інформації у військовій сфері. Це включає розробку нових стандартів інформаційної безпеки, регламентацію використання сучасних інформаційних технологій у військовій справі, створення правових механізмів протидії кіберзагрозам.

Актуальним завданням є розвиток правового забезпечення територіальної оборони, що передбачає чітке визначення повноважень та відповідальності всіх суб'єктів територіальної оборони, регламентацію порядку їх взаємодії, створення ефективної системи управління силами територіальної оборони.

Вдосконалення правового регулювання військової освіти та науки має забезпечити підвищення якості підготовки військових фахівців, розвиток військово-наукових досліджень, впровадження інноваційних освітніх технологій. Особлива увага приділяється питанням інтеграції військової освіти до європейського освітнього простору.

Розвиток законодавства у сфері соціального захисту військовослужбовців передбачає вдосконалення системи пільг та компенсацій, створення ефективних механізмів забезпечення житлом, покращення медичного обслуговування, розвиток системи реабілітації військовослужбовців [12, с. 100-109].

Перспективним напрямом є вдосконалення правового регулювання міжнародного військового співробітництва, що включає розвиток договірної бази співробітництва з НАТО та іншими міжнародними партнерами, регламентацію участі у міжнародних військових операціях та навчаннях.

Важливим аспектом розвитку нормативно-правової бази є вдосконалення механізмів демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони. Це передбачає посилення парламентського контролю, розширення участі громадськості у формуванні оборонної політики, підвищення прозорості діяльності військових формувань.

Актуальним завданням є розвиток правового регулювання мобілізаційної підготовки та мобілізації, що включає вдосконалення механізмів формування мобілізаційного резерву, регламентацію порядку проведення мобілізаційних заходів, створення ефективної системи управління мобілізаційними ресурсами.

Перспективним напрямом є вдосконалення законодавства у сфері військово-технічного співробітництва, що передбачає створення сприятливих умов для експорту продукції військового призначення, розвиток міжнародної

кооперації у військово-технічній сфері, регламентацію трансферу військових технологій.

Розвиток правового регулювання розвідувальної діяльності має забезпечити підвищення ефективності розвідувальних органів, вдосконалення механізмів координації їх діяльності, створення сучасної системи розвідувального забезпечення оборони держави [16, с. 134-139].

Важливим напрямом є вдосконалення законодавства у сфері військово-патріотичного виховання, що включає розробку нових форм та методів патріотичного виховання, регламентацію діяльності військово-патріотичних організацій, створення системи підготовки молоді до військової служби.

Перспективним є розвиток правового регулювання військово-цивільного співробітництва, що передбачає вдосконалення механізмів взаємодії військових формувань з цивільним населенням, регламентацію надання допомоги цивільному населенню в умовах надзвичайних ситуацій.

Актуальним завданням залишається вдосконалення системи правового забезпечення оборонного планування та управління оборонними ресурсами, що передбачає впровадження сучасних методів планування, вдосконалення механізмів контролю за використанням ресурсів, розвиток системи оборонного менеджменту.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження адміністративно-правових аспектів забезпечення оборони України дозволило сформулювати теоретичні узагальнення та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративно-правового механізму в оборонній сфері держави. Результати проведеного дослідження дають підстави для формулювання таких висновків.

На підставі аналізу теоретичних положень встановлено, що оборона України як об'єкт адміністративно-правового регулювання представляє собою комплексну систему політичних, економічних, соціальних, військових, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів, які здійснюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями та громадянами з метою забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності держави. Адміністративно-правове регулювання оборонної сфери охоплює широкий спектр правовідносин, пов'язаних з організацією та діяльністю суб'єктів забезпечення оборони, визначенням їх правового статусу, повноважень, форм і методів діяльності, а також порядку взаємодії між ними.

Дослідження правових засад забезпечення оборони України дозволило визначити ієрархічну структуру нормативно-правової бази у цій сфері, яка включає Конституцію України, міжнародні договори, закони та підзаконні нормативно-правові акти. Встановлено, що ключовими законодавчими актами у сфері оборони є Закони України "Про національну безпеку України", "Про оборону України", "Про Збройні Сили України", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", "Про військовий обов'язок і військову службу", "Про правовий режим воєнного стану" та інші. Виявлено певні недоліки та суперечності в чинному законодавстві, що негативно впливають на ефективність адміністративно-правового забезпечення оборони держави, зокрема, недостатню узгодженість окремих нормативно-правових актів, наявність прогалин у

регулюванні деяких аспектів оборонної діяльності, недосконалість механізмів реалізації законодавчих положень.

Аналіз міжнародного досвіду правового регулювання оборонної сфери дозволив виявити перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення оборони України. Зокрема, доцільним є запозичення досвіду країн-членів НАТО щодо організації стратегічного оборонного планування, військово-цивільного співробітництва, демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони, а також розподілу повноважень між суб'єктами забезпечення оборони. Встановлено, що імплементація стандартів НАТО в національне законодавство має здійснюватися з урахуванням національних особливостей та реальних потреб забезпечення оборони України.

Дослідження системи суб'єктів забезпечення оборони України дозволило визначити їх ієрархічну структуру, функціональні повноваження та межі відповідальності. Встановлено, що ключовими суб'єктами забезпечення оборони є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, Міністерство оборони України, Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи. Виявлено проблеми у взаємодії суб'єктів забезпечення оборони, пов'язані з недостатньою чіткістю розмежування їх повноважень, недосконалістю механізмів координації їх діяльності, відсутністю єдиного інформаційного простору тощо.

На основі проведеного аналізу форм і методів адміністративно-правового забезпечення оборони України сформульовано пропозиції щодо їх удосконалення. Зокрема, обґрунтовано необхідність посилення ролі електронного урядування в оборонній сфері, впровадження інноваційних управлінських технологій, розвитку стратегічних комунікацій, удосконалення механізмів прийняття та реалізації управлінських рішень. Запропоновано шляхи модернізації системи забезпечення оборони України, що передбачають структурну оптимізацію системи управління обороною, удосконалення оборонного планування, розвиток оборонно-промислового комплексу,

посилення взаємодії з громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

Визначено перспективні напрями розвитку нормативно-правової бази у сфері оборони України, що охоплюють удосконалення законодавства щодо стратегічного оборонного планування, мобілізаційної підготовки та мобілізації, територіальної оборони, військово-цивільного співробітництва, кібербезпеки, соціального захисту військовослужбовців, розвитку оборонно-промислового комплексу, військово-технічного співробітництва з іноземними державами тощо. Обґрунтовано необхідність прийняття низки нових законодавчих актів та внесення змін до чинних з метою гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення оборони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білий Б. В. Поняття, сутність та особливості оборонної галузі як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмету діяльності органів місцевого самоврядування. 2024. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2024/3/11.pdf>
2. Бразалук М. Ю. Взаємодія національної поліції з іншими органами у сфері безпеки та оборони в умовах воєнного стану : дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Національний авіаційний університет, 2023. URL: <https://er.nau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8003cd5f-5b23-4d5b-9f6d-037e7a4e0af9/content>
3. Бритова Г. В. Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки в контексті розбудови національної стійкості. Редакційна колегія. 2018. С. 44. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/8670/1/_%D1%83%D0%BF%D1%80%20_10-11-2018__%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%20%281%29_0.pdf#page=44
4. Бухарєв В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення кібербезпеки України : дис. ... канд. юрид. наук. Суми : Університет сучасних знань, 2018. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/70638/4/critique_Bondar.pdf
5. Власенко Д. А. Сутність та особливості воєнного стану як об'єкта адміністративно-правового регулювання. 2022. URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2022-3/NP_2022_3_260.pdf
6. Ворович Б. Аналіз нормативно-правової бази системи стратегічного планування в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2022. С. 67-75. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/267205/263127>
7. Галунько В. В. Адміністративно-правові аспекти забезпечення оборони України. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2019. № 1. С. 199-200. URL: <file:///C:/Users/Qwerty/Downloads/19039.pdf>

8. Гаруст Ю. В., Каріх І. В., Виходцева О. М. Правові основи забезпечення економічної безпеки України. 2018. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/72637/1/Harust_pravovi_osnovy.pdf
9. Горун О. Ю. Зарубіжний досвід правового забезпечення та особливостей створення кібервійськ на прикладі деяких держав НАТО. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2023. С. 33. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc64/64_2023.pdf#page=33
10. Діміч А. В. Міжнародний досвід деяких країн НАТО в сфері логістичного забезпечення державної безпеки. Порівняльно-аналітичне право. 2023. С. 237. URL: [https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/664/1/\(%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%204\).pdf#page=237](https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/664/1/(%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%204).pdf#page=237)
11. Ісайко Д. Стратегія забезпечення національної безпеки в Україні. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2023. № 29. С. 199-201.
12. Коропатнік І., Остапенко А. Нормативно-правове закріплення повноважень президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2022. С. 100-109. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/260925/257361>
13. Крупнова А. О. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. № 2(83). С. 277-287. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/310044/301425>
14. Леоненко Н. А. Зарубіжний досвід правового регулювання забезпечення національної безпеки. 2023. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/17792/1/Leonenko.pdf>
15. Лещенко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу : дис. ... канд. політ. наук. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/aref_leschenko_fin_3-.pdf

16. Олійник А. В. Стан та перспективи розвитку кодифікації законодавства України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. № 1(85). С. 134-139. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315028/305915>
17. Омельченко А. В. Організаційно-правові засади забезпечення кібербезпеки України. Київський часопис права. 2021. № 3. С. 140-145. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/51/49>
18. Пашинський В. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: історичний розвиток та сучасні тенденції. Baltijapublishing.lv. 2022. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7169/14924-1?inline=1>
19. Пономарьов С. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. 2018. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/auto/25/1.pdf>
20. Резнікова О. О., Місюра А. О. Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки у контексті розбудови національної стійкості. 2018. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-11/111AZ_NatRes-fd32c.pdf
21. Рой О. В. Військові адміністрації як суб'єкти владних повноважень. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 1. С. 441-446. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300015/292436>
22. Савинець О. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення мобілізації Збройних Сил України. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2018. № 31(3-1). С. 49-53. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/49-53_6.pdf
23. Savinets E., Karelin V. Форми, методи та принципи адміністративно-правового забезпечення мобілізації Збройних Сил України. Social Development and Security. 2019. № 9(4). С. 87-101. URL: <https://www.paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/130/129>

24. Стовбун О. В. Забезпечення національної безпеки в процесі реалізації державної політики України. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2021. № 2(13). С. 164-168.

25. Ткаченко О. Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення військового керівництва Національною гвардією України. Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України. 2023. № 1. С. 22-28. URL: <https://kingu-visnyk.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/17/17>

26. Цибульник Н. Ю. Деякі питання сектора безпеки України як об'єкта адміністративно-правового регулювання. 2021. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/779c9021-d0a1-4642-a488-be93e8e9e8ff/content>